

ŻYCIORYS

W rodzinie Stanisława Makarewicza i Stanisławy z Leszczyńskich Makarewiczowej dnia 27 września 1940 roku w Wilnie urodził się syn Zbigniew. Na jesieni 1945 roku został z matką przesiedlony na Pomorze, gdzie u jej brata Władysława Leszczyńskiego doczekali oboje szczęśliwego powrotu z łagrów męża i ojca. Zamieszkali następnie w Złotowie (Wielkopolska) i tam w 1947 r. Zbigniew Makarewicz rozpoczął naukę w szkole podstawowej. W 1952 roku zamieszkał z rodzicami w Koszalinie, gdzie kontynuował naukę i ukończył Liceum Ogólnokształcące im. Stanisława Dubois w 1957 roku, zdając egzamin maturalny. W czasie pobytu w Złotowie i w Koszalinie uczył się gry na fortepianie w Ogniskach Muzycznych. Od 1955 roku uczył się plastyki w Państwowym Ognisku Kultury Plastycznej w Koszalinie. Po nieudanej próbie zdania egzaminu na studia architektoniczne we Wrocławiu i po powrocie do Koszalina, założył wraz z grupą przyjaciół Klub Młodych przy Wojewódzkim Domu Kultury z sekcjami - fotograficzną brydżową i teatralną. W wyniku rozwoju tej działalności utworzono Teatr Eksperymentalny i w lipcu 1958 roku odbyła się prapremiera przedstawienia tego teatru p.t. „Ze wszystkich kobiet świata najpiękniejsza jest *noc...*”. Na spektakl złożyły się – inscenizacje wierszy i groteska „Gdyby Adam był Polakiem” K.I. Gałczyńskiego ze Z. Makarewiczem w roli Adama. Reżyserował Waław Włodarczyk, scenografię przygotowali Zbigniew Makarewicz i Piotr Wieczorek.

W 1958 roku Makarewicz rozpoczął studia w Państwowej Wyższej Szkole Sztuk Plastycznych we Wrocławiu i zaangażował się w Studenckim Teatrze *Kalambur* jako aktor. Występował w pierwszych pełnospektaklowych realizacjach tego teatru (*Po ulicach miasta chodzi moja miłość*) oraz na scenie kabaretu „Kalamburek”. Z „Kalamburem” rozstał się w 1962 r. i niebawem założył własną studencką wędrowną trupę teatralną „*Turoń*” pod patronatem Związku Młodzieży Wiejskiej, której to organizacji był działaczem.

Poglądy i temperament prowadziły też do konfliktów z ówczesnymi władzami. W 1961 roku na forum Rady Okręgowej Zrzeszenia Studentów Polskich sprzeciwił się działaczom PZPR forsującym uchwałę w sprawie uwięzienia w Kongo Patrice'a Lumumby, a jednocześnie łączącą sekretarza ONZ Daga Hammerskjolda i USA. Po burzliwej dyskusji, większość członków Rady wstrzymała się od głosowania i rezolucja w sprawie uwięzionego kongijskiego komunisty nie została uchwalona. To spowodowało relegowanie Z. Makarewicza z uczelni. Ostatecznie Odwoławcza Komisja Dyscyplinarna przywróciła go na studia zamieniając karę na naganę z ostrzeżeniem. Po dwóch latach studium ogólnego został przyjęty do pracowni studium rzeźby prof. Xawerego Dunikowskiego i do Pracowni Ceramicznej Rzeźby Architektonicznej doc. Apolinarego Czepelewskiego. Studia ukończył dyplomem z wynikiem bardzo dobrym z wyróżnieniem w 1965 roku. Tematem dyplomu był projekt Pomnika Więźniów i Ofiar Filii Obozu Gross – Rosen w Jelczu pod Wrocławiem. Zadanie obejmowało opracowanie architektoniczne i rzeźbiarskie oraz rozwiązanie sytuacji komunikacyjnej. Plany, rzuty, makietę w skali 1:100 i model rzeźby pomnika w skali 1:10, oraz realizacje fragmentu w skali 1:1 w tworzywie ceramicznym, opracowanie technologii wykonania. Aneksiem dyplomowym było studium portretowe (głowa) i kompozycja dowolna na wybrany temat („*Polacy pod Arnheim*”).

Po studiach zaznaczają się trzy równoległe linie rozwoju indywidualności twórczej: pasja artystycznej kreacji, aktywność społecznikowska i refleksja intelektualna nad upodobanymi dziedzinami aktywności.

W pracy zawodowej oprócz wykonywania zleconych prac plastycznych (m.in. projekty kolorystyki miast Sobótka i Kąty Wrocławskie – z Barbarą Kozłowską i fontanny dla Łądko Zdroju) zatrudnia się jako asystent w PWSSP, nauczyciel rzeźby w Państwowym Ognisku Kultury Klastycznej, instruktor w domu kultury, projektant w P.P. Miastoprojekt w pracowni planującej rozbudowę ośrodków miejskich Legnicko – Głogowskiego Okręgu Miedziowego. W pracach architektonicznych w zespole z arch. inż. Jadwigą Grabowską – Hawrylak uzyskuje wyróżnienie w konkursie na nowe centrum handlowo administracyjne Wrocławia w 1971 r. (za walory plastyczne). Współpraca z architektami i urbanistami wprowadzie dość krótka (1970 – 1973) daje mu wiele zadowolenia i poszerzenie kwalifikacji. W 1972 roku zostaje przyjęty do Towarzystwa Urbanistów Polskich (Sekcja Planowania Śródmieść).

W 1972 roku podejmuje wraz z Jerzym Ludwińskim prace organizacyjne nad utworzeniem Centrum Badań Artystycznych we Wrocławiu, który to projekt jest wynikiem *Symposium Plastycznego Wrocław' 70*. W 1973 roku władze wojewódzkie zdecydowały o zakończeniu eksperymentu, a zgromadzone dokumenty ruchu artystycznego i przygotowane materiały wydawnictwa uległy rozproszeniu. Równocześnie po udziale w debacie nad programem galerii pod Moną Lisą i pierwszych szerszych publikacjach rozpoczyna pracę jako krytyk sztuki, publicysta i dziennikarz (*Wiadomości, Odra, Nadodrze* i in., w latach 1984 – 90 w czasopiśmie katolickich) i nadal zajmuje się publicystyką, krytyką i teorią sztuki (*Odra, Tygodnik Powszechny, Życie Warszawy, Życie, Gazeta Wyborcza, Najwyższy Czas*), także za granicą (*Neues Glass* - Niemcy, *The Medal* - Wlk. Brytania, *Craft arts international*, Australia), publikuje również opracowania poświęcone przede wszystkim rzeźbie w katalogach wystaw i w wydawnictwach specjalistycznych, (*Format, Rzeźba Polska, Orońsko, Exit, Dyskurs, Artpunkt, Artluk* i in.). Podejmuje też własne badania nad wrocławską tradycją artystyczną i teorią rzeźby (*Plastyka – zawód i powołanie, Rzeźba nadmiaru, Kultura plastyczna, Rzeźbiarze czasoprzestrzeni, Miejsce czci - wizualne oznaczenie i rozpoznanie w przestrzeni*).

W czasie studiów i przez wiele lat po studiach, był związany ze środowiskiem Centralnego Ośrodka Duszpasterstwa Akademickiego kierowanego przez ks.prał. Aleksandra Zienkiewicza. Był słuchaczem seminarium psychologii rozwoju prof. Kazimierza Dąbrowskiego w tym Ośrodku i wykładowcą w Dniach Kultury Chrześcijańskiej (Wrocław, Lubiąż, Rzeszów). Uczestniczył w realizacji problemu węzłowego *Polska kultura narodowa jej tendencje rozwojowe, tradycja i percepcja* w Centralnym programie Badań Podstawowych (tematy: *Futuryzm polski, Plastyka na Dolnym Śląsku 1945 – 1980*). Badania kontynuuje po 1989 roku. Był członkiem Komitetu Redakcyjnego w programie *Wrocławskie Środowisko Akademickie 1945 – 2005* gdzie redagował dział *Szkoły artystyczne (Wrocławskie Środowisko Akademickie jego Twórcy i ich Uczniowie 1945 – 2005*, Kaleta J. Red., Ossolineum, Wrocław 2007). Opracował program badawczy *Monografia ASP we Wrocławiu* i jest redaktorem naukowym tomu *Wrocławskie ASP – Dzieje uczelni 1946 – 2006* (w przygotowaniu). Brał udział w konferencjach i sympozjach naukowych (m.in. *International Conference for Regional Development, UC at Berkeley, Kalifornia, USA, listopad 1990; Edinburgh's shoreline: Scotland's seaway to Europe – Envisioning a new cultural identity for Edinburgh*, Edynburg, Wielka

Brytania, sierpień 2002; *Czy koniec sztuki?*, Muzeum Narodowe w Gdańsku, luty 2007).

W 1990 roku zorganizował Studium Nauk Humanistycznych we Wrocławskiej PWSSP i został tam zatrudniony jako starszy wykładowca (historia i teoria sztuki) i kierownik tego Studium, a następnie kierował Zakładem Historii Sztuki i Filozofii (do 2000 r.). Współpraca z uczelnią staje się głównym zajęciem w następnych latach. Od 1994 r. do 2000 r. prowadził pracownię rzeźby na Wydziale AW i WP. W 1995 roku uzyskał I stopień kwalifikacyjny, a w 2000 r. II stopień kwalifikacyjny na Wydziale Rzeźby ASP w Warszawie. W 2000 r. przeszedł do pracy na Wydziale Malarstwa i Rzeźby ASP we Wrocławiu gdzie do dzisiaj prowadzi dyplomującą pracownię rzeźby. W 2009 r. uzyskał tytuł profesora zwyczajnego.

W 2003 r. zorganizował galerię *Postument* – wydzielony program pokazów rzeźby w gmachu głównym ASP i seminarium „*Czym jest rzeźba współcześnie*” dla wykładowców i studentów Katedry Rzeźby. Od 2007 roku realizuje własny program permanentnych pokazów, wykładów i prezentacji jako „*Mały Festiwal Makarewicza*” (od 2010 r. w formule *Edycji Światowej* we Wrocławskim Centrum Prasowym).

Działał społecznie w ZPAP i oprócz pełnienia kilku odpowiedzialnych funkcji w Zarządach Okręgu Wrocławskiego od 1967 roku, w 1980 r. został członkiem siedmioosobowego Prezydium Zarządu Głównego (rzecznik prasowy, skarbnik). Podejmował inicjatywy istotne dla kultury narodowej i dla tej grupy zawodowej (nowa organizacja przedsiębiorstw ZPAP i założenie firmy eksportowo – importowej ZPAP) co było niejednokrotnie wbrew intencjom i sugestiom władz PRL, jak np. Uchwała ZG ZPAP z dnia 29.08.1980 popierająca postulaty robotników strajkujących na Wybrzeżu, praca w Komisji ds. Cenzury w Komitecie Porozumiewawczym Stowarzyszeń Twórczych i Naukowych, uczestnictwo w zespole przedstawicieli NSZZ *Solidarność* negocjujących z rządem PRL nowe ustawodawstwo w latach 1980 – 1981, udział w przygotowaniu i w obradach Kongresu Kultury Polskiej przerwanej wprowadzeniem stanu wojennego 13 grudnia 1981 roku. Logiczną konsekwencją tej postawy i działalności było internowanie w 1982 roku, a następnie aresztowanie w lutym 1983 r. i oskarżenie o działalność podziemną na rzecz NSZZ *Solidarność* zakończone wyrokiem skazującym. Z aresztu uwalnia go w sierpniu 1983 zły stan zdrowia wymagający leczenia szpitalnego. Odezwały się skutki przerwania terapii prowadzonej po ciężkim wypadku jakiemu uległ w marcu 1979 roku w czasie ćwiczeń oficerów rezerwy WP. Po reaktywowaniu ZPAP w 1989 roku został wybrany przez Zjazd Delegatów na funkcję Prezesa ZG ZPAP (1989 – 1993). W latach 1989 – 2002 angażował się również w życie polityczne i pełnił funkcję Przewodniczącego Zarządu Okręgowego Ruchu Odbudowy Polski we Wrocławiu (1996 – 2002). W działalności społecznej mocno zaznaczyła się tradycja *pracy u podstaw*, jak i rodzinna tradycja dążeń niepodległościowych (ojciec major AK).

Jego twórczość wyróżnia wczesne podjęcie nowych form aktywności artystycznej (1966), *genetycznie rzeźbiarska* specyfika jego utworów i kontynuacja związków z teatrem i muzyką (np. *Ciągle spadanie*, Wrocław 1968). Jest pionierem sztuki pojęciowej (gry tekstowo – obrazowe, *concept – art*) i parateatru (*performance, happening*), a także nowych form w sztuce przestrzeni (*instalacje, asamblaże, environment*), inicjował pierwsze publikacje *poezji konkretnej*. Poczynając od rzeźby, praktykowanej z pewnymi sukcesami (Wystawy *Rzeźby Młodych* w Krakowie 1967 i 1969 – medal), pomimo braku pracowni (wszelkie zabiegi były utracane przez władze), w dziedzinie sztuk plastycznych uprawia także rysunek i malarstwo.

Poza pokazami środowiskowymi ZPAP jego wystawowa działalność w latach 1966 – 2006 sytuuje się przede wszystkim w kręgu polskich galerii alternatywnych, takich jak we Wrocławiu: *Piwnica Świdnicka* w Klubie Młodzieży Pracującej, której Makarewicz był założycielem (1967), *Pod Moną Lisą* w Klubie MPiK), *Katakumby* (piwnice domu studenckiego Akademii Rolniczej), *Zakład nad Fosą* (dom studencki Politechniki), *Babel* (pracownia Barbary Kozłowskiej), *Ośrodek Działań Plastycznych, x (iks) - ZPAP*, której był kierownikiem, *Na Ostrowie* (krypta kościoła św. Marcina), a także w Poznaniu: *Akumulatory 2* (świetlica domu studenckiego), w Lublinie: *Labirynt* (w domu kultury), w Elblągu *EL*, w Warszawie prywatny „salon” u Dłużniewskich przy Piwnej 20, lub w Krakowie w mieszkaniu Marii Anny Potockiej *galeria PI*.

Cenne okazało się zaproszenie do współpracy z *The Richard Demarco Gallery* z Edynburga w Szkocji. Tam też w 1973 roku prezentuje swoje kolejne *Przedstawienie Wykładu Formuły x*, w konfrontacji z *Dwudziestoczerogodzinnym wykładem* Josepha Beuysa. Obaj artyści wizytują wzajemnie swoje ekspozycje i wystąpienia. W 1975 roku odbywa długą podróż przez Europę z grupą R. Demarco od Malty przez Włochy, Jugosławię, Francję do Północnej Szkocji (Wyspy Hebrydy Zewnętrzne). Podróż zakończyła wystawa we *Fruit Market* w Edynburgu, na której przedstawił dokumentację gier sytuacyjnych z wykorzystaniem przestrzeni megalitycznych kręgów (*Rekonstrukcja* na wyspie Lewis pod Callanish i *Specjalne Projekty Przestrzenne*).

Zaangażowanie w proces zmian w latach 1980 – 81, a następnie konsekwencje internowania (1982), aresztowania (1983) i skazania (1984) spowodowały przerwanie rozwijających się kontaktów krajowych i zagranicznych, odbudowywanych w pewnym zakresie po 1989 r. (uniewinnienie przez Sąd Najwyższy w 1996 r.). Jego nowe prace i nowe specyficznym *rekonstruowane* wersje wcześniejszych koncepcji (np. *Paradoksalne Pamięciowe Pojemniki Pojęciowe*) były od początku zamierzone jako wieloletnie kontynuacje, są po roku 1990 eksponowane w kraju i czasem za granicą.

W tej historii życia ważne miejsce zajmuje związek małżeński zawarty w 1970 r. z Barbarą Kozłowską – malarką (1940 - 2008), z którą niejednokrotnie podejmował różne przedsięwzięcia artystyczne i organizacyjne. Zainteresowania polityką, pracą u podstaw miały i mają odbicie także w członkostwie w Stowarzyszeniu im św. Brata Alberta, Straży Mogił Polskich na Wschodzie i Wspólnocie Polskiej, a także w Dolnośląskim Towarzystwie Społeczno – Kulturalnym, Dolnośląskim Towarzystwie Zachęty Sztuk Pięknych.

9 lipca 2011 r. Został odznaczony brązowym medalem „Gloria Artis” nadanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Największym potwierdzonym pewnym osiągnięciem życiowym Zbigniewa Makarewicza jest I miejsce w Konkursie Strzelania z Pistoletu Wojskowego na Dolnym Śląsku (dla amatorów) w 2000 r.

Zainteresowania: religia, historia, historia Wielkiego Xięstwa Litewskiego, historia sztuki, filozofia, urbanistyka i architektura.

Zbigniew Makarewicz